

IAROSLAV MOLINA, „ARCHEOLOGIE VĀERA A DNĒS
(Arheologia ieri și azi), partea I, 715 p.; partea a II-a 403 p., Brno,
1981—Muzeul Cehiei de Sud

Este o lucrare cu caracter enciclopedic care își propune să prezinte toată problematica pusă de cercetarea arheologică de la începuturile sale pînă în zilele noastre. Ea nu se adresează numai specialiștilor, ci mai ales publicului larg care, vizitînd muzeele în orice parte a lumii, este dornic să cunoască atît piesele expuse cît și tematica și evoluția în consens cu noile descoperiri și cu dezvoltarea mișcării muzeistice. Lucrarea începe prin a prezenta evenimentul arheologic așa cum a evoluat el pornind de la mitologie, trecînd în revistă primii istorici sau filosofi antici care au avut asemenea preocupări cum ar fi: Platon, Diogenes din Sinope, Herodot și, mai ales, Tukidides. Arheologia în începuturile sale nu se manifesta ca un act științific, ci ca un act de cultură, ca o mărturie a devenirii istorice. Prin preocupările lui Tomas d'Aquino, în evul mediu, arheologia apare ca o încercare de descifrare a sensului trecutului, găsind precursori, în secolul al VII-lea, pe Isidor de Sevilla și pe Albertus Magnus în secolul al XIII-lea. Pentru umaniști, arheologia se relevă ca decor și sens de viață idealizat. În perioada iluministă are loc o acumulare de date de natură arheologică din care se va naște noua arheologie, rol important avînd în acest proces Francisc Bacon, Tomas Hobbes, René Descartes, Gottfried w. Leibniz, François Marie Voltaire, David Hume, Jean Jaques Rousseau, Immanuel Kant etc. În perioada de pionierat sînt amintiți J. Boucher de Perthes, Bror E. Hildebrand. Un rol deosebit în evoluția arheologiei l-au avut ideile pozitivistice, cele ale socialiștilor utopici cum ar fi ale lui C. H. Saint Simon și apoi ale darvinismului și evoluționismului. Apariția ideilor socialismului științific ale lui K. Marx și Fr. Engels au avut un rol determinant în dezvoltarea arheologiei ca știință.

Urmează epoca de afirmare a arheologiei ca știință în care,

în optica autorului, apar curente ca acelea ale migraționiștilor și difuzioniștilor, avînd ca inițiatori pe W. H. Rivers, W. J. Perriho G. E. Schmidt. Sînt relevante cele două tendințe din cadrul migraționiștilor, cea a migraționiștilor monocentriști, în fruntea cărora se afla Gustaf Kossima, și cea a migraționiștilor policentriști, reprezentați de Henri Eduard Prosper Breuil, socotit de către unii părintele arheologiei paleoliticului. Școala migraționiștilor monocentriști este continuată prin ideile denumite transmisioniste ale lui L. S. Klein, care apoi îmbracă forme abuzive prin transmisioniști monocentriști și policentriști.

Din școala difuzioniștilor se desprind curente, uneori foarte virulente, cum ar fi a panorientaliștilor, între care cei mai de seamă sînt menționați: Sophus Müller, V. Gordon Childe, F. Schachermeyer, Vladimir Milojević, babiloniști ca F. Delitzsch, sumeriști ca F.R.S. Raglan și egiptocentriști printre care de menționat este G. E. Schmidt. O. Menghin încearcă să introducă în arheologia paleoliticului o terminologie tehnicistă, folosind clasificări culturale de tipul: culturi pe lemne, pe nucleu de silex, pe coarne, iar pe baza îndeletnicirilor gospodărești în arheologia generală culturi de crescători de porci, culturi de crescători de cornute, culturi de agricultori sau culturi orășenești. Apar și idei hiperdifuzioniste la cercetători ca C. E. Joel, G. Kraus etc., în ajutorul lor venind și specialiști care încearcă tehnici noi de studiu enunțate de A. J. Ammerman, L. Cavalli-Sforza.

O altă etapă este cea a trecutului imediat, pentru unii încă a timpului nostru, în care sînt cuprinse primele patru decenii ale secolului nostru. Este perioada în care etnografia, sociologia, științele naturii pătrund în cercetarea arheologică începînd să influențeze gîndirea specialiștilor și astfel apar arheologi cu concepții animiste, geometrice etc. Între acestea i se

acordă un rol important concepției artistice, în rîndul cărora sînt menționați arheologi de renume cum ar fi Richard Pittoni, Fritz H. Felghenhauer, Hermann Filitz. În această perioadă, J. Dechelette și R. Forrer realizează lexicul arheologiei, o terminologie arheologică care va fi utilizată pentru prima dată de către toți arheologii. Alte curente care apar în această etapă și de care se ocupă autorul sînt al environmentaliștilor reprezentați prin O. G. S. Crawford, C. Fox, cele ecologist-geografice, istoriste lansate de către cercetătorul sovietic M. I. Rostovtev. Irving Rouse, A. C. Spaulding pun bazele taxonomismului și respectiv ale evoluționismului linear.

Paralel cu evoluția arheologiei, autorul prezintă procesul de dezvoltare a altor discipline cu care specialiștii arheologi colaborează sau încep conlucrarea. Sînt discutate schemele de evoluție geologică, biologică, antropologică, precum și istoricul metodelor de studiu mai importante specifice acestor discipline, acordîndu-se atenția cuvenită schemelor sinoptice elaborate. Sînt abordate încercările de acomodare a evoluției arheologiei în raport cu metodele folosite de aceste științe în ultimele patru decenii. Între exemplele de folosire a unor metode specifice altor discipline este amintită încercarea de explicare a unor paralelisme culturale de către Andrei Leroy Gourhan prin prisma paralelismelor etnografice, aducînd în sprijin argumente psihologice și filozofice.

Pe baza unor criterii matematice, Fr. Bordes și G. Laplace realizează studiul tipologic al utilajelor litice din paleolitic și exprimarea lor grafică. Sînt elaborate studii analitice și tabele corespunzătoare care permit compararea ansamblurilor culturale între ele și acomodarea acestora cu metoda clasică descriptivă. L. R. Binford elaborează bazele antropologiei sociale folosindu-se de datele arheologiei. J. D. Clark încearcă studii de biologie analitică și social-culturală pornind

de la aceleași date, elaborând chiar o schemă foarte complexă. Pornind de aici încep studiile de arheologie analitică, cele interdisciplinar-analitice de mare profunzime și amănunt, bazate pe cercetarea unui sit arheologic sau a unui grup de situri. În aceste ultime decenii se încearcă cercetarea arheologică a lumii noi, tocmai pe baze analitice — prin Brian Schiffer. Cercetători ca Kweng Chih Chong, B. C. Trigger cheamă la studii analitice și compararea lor pe spații largi. La Leningrad, Boris Alexandorici Ribacov, Pavel Iosifovici Boriscovski întemeiază o nouă școală marxistă pe baze științifice analitice, la care aderă și cercetători de la Moscova și din alte țări socialiste. Matematica, ordinatorarele pătrund în arheologie. Sînt prezentate aparate și metode noi de lucru la principalele simpozioane, congrese de arheologie de după 1950, în care se discută probleme de metodologie, de tehnica aparatajului nou. Un loc important este acordat unor compartimente noi ale arheologiei ca: arheologia subacvatică, aeriană, arheologia evului mediu, postmedievală și chiar istorico-industrială, arheologia aplicativ-experimentală.

Un capitol special este rezervat tocmai acestui ultim capitol menționat, al arheologiei experimentale, în care H. Reinert face primele experimente încă din 1910, încercînd să realizeze unelte cu care construiește după metode preistorice. După 1970 A. von Müller și P. J. Reynold reiau experimentul, ultimul reușind să reconstruiască o așezare întregă.

De pe urma acestui impuls sînt create sisteme, modele, structuri, pe culturi și epoci, pe care lucrarea le prezintă celor interesați. Între acestea, interesantă este schița unei structuri a cercetării arheologice, a criteriilor de prospectare și interpretare critică a documentelor arheologice, a clasificării lor, conceptul-document-mentofact (factor mental) — naturfect (factorul natural, ceea ce natura pune la îndemînă).

Un rol important este acordat capitolului arheologiei de teren, în care se subliniază practicarea

unei arheologii totale în sensul identificării în teren a tuturor urmelor de locuire din toate perioadele, prin prospectarea tuturor obiectivelor și efectuarea de observații complexe privind mediul potențialul economic, biologic, dinamic etc. al zonei. În această optică, fiecare moment de locuire reprezintă o evoluție specifică. În ce privește materialul recoltat nimic nu se aruncă, nimic nu rămîne nestudiat, neevaluat. Între propovăduitorii acestei arheologii de teren sînt citați cercetători ca Derek J. Mulvaney, Daniil Antonovici Avdușin, V. Boroneanț, F. Blondel și F. Ventura au elaborat grafice tip de evaluare a rentabilității acestei viziuni de cercetare și prospectare. Pentru aceste noi optici s-au elaborat metode de lucru specifice, deoarece în condițiile discutate se impune o nouă organizare a muncii de laborator în toate compartimentele sale: conservare, restaurare, reconstituire replici, analize, evidențe etc.

Un spațiu important este rezervat arheografiei, deschizători de drumuri în acest domeniu fiind pomeniți C. Ankel, R. Gundlach, C. A. Moberg, care au elaborat criterii de descriere a formelor, spațiilor, seriațiilor temporale, clasificărilor, testelor, schemelor arheografice.

Primul volum se încheie cu prezentarea și interpretarea arheologiei teoretice (noțiuni teoretice și ipoteze).

Partea a doua se compune dintr-o suită de articole legate de idei noi apărute în materie de teorie și practica arheologică cu scopul evident de însușire de către toți cei care lucrează pe ogorul arheologiei. Între acestea enumerăm: *Observații asupra teoriei stratului cultural*, S. Kamiennetski; *Asupra datării strînse sau largi*, B. M. Sčukin; *Ordinatorul la Muzeu, realitate și probleme*, J. A. Šer; *Un model arheologic ca sistem al proprietății*, G. S. Lebediev; *Ornamentarea părții terminale a centurilor din sec. VI—IX ca sistem de semne*, V. B. Kovalevskaia; *Norma socială și reflectarea sa în cultura materială*, A. V. Vinogradov; *Mormintele de topitori din epoca*

bronzului, V. S. Bocicarev; *Sisteme de abordarea și explorarea structurilor paleoeconomice*, V. M. Masson; *Teste asupra funcțiilor uneltelor de vînătoare*, S. A. Semenov; *O reconstrucție experimentală a satelor preistorice*, E. Callahan; *Cauzele migrațiilor*, P. M. Dolukanov; *Etnogeneza și biosfera pămîntului*, L. N. Gumilev; *Istoria de-a-ndoaselea*, C. A. Moberg; *Evoluția limbajului arheologic*, I. A. Šer; *Remarcațiuni asupra problemei sistemului de noțiuni arheologice fundamentale*, V. S. Bocicarev; *Historismul arheologiei*, V. A. Ribacov; *O teorie arheologică*, L. S. Klein; *Probleme metodologice ale arheologiei*, J. A. Šer. Fiecare lucrare este însoțită de ilustrații demonstrative și documentare. Volumul se încheie cu un indice de nume și date biografice, adrese, bibliografie și un indice de noțiuni din uzul specialiștilor arheologi. Adăugăm că volumul I este ilustrat cu portretele aproape ale tuturor specialiștilor ale căror idei sau contribuții au fost prezentate în această lucrare enciclopedică, iar acolo unde autorul a socotit că este cazul, și cu fotografii, grafice sau schițe din lucrările discutate care au dus la progresul mișcării arheologice mondiale. Poate că era bine dacă arheologia românească era mai bine reprezentată în paginile lucrării. O personalitate ca Vasile Pârvan, care a contribuit la progresul arheologiei clasice generale, merita să fie pomenit, precum și alți arheologi, unii încă în viață.

Am prezentat pe scurt, pentru informarea specialiștilor, această prestigioasă operă în care problematica înfățișată foarte sumar de noi este tratată competent și din care nu lipsește nici una din problemele arheologiei generale sau specifice. Este o lucrare de mare ținută științifică și de utilitate stringentă. Prezintă pentru noi desavantajul că este tipărită în limba cehă, dar sperăm că, într-un viitor apropiat, va fi editată într-o limbă de circulație și, poate, chiar tradusă în limba română.

— V. BORONEANȚ —